

INTERESELE ELECTORALE ALE ADOLESCENȚILOR ȘI TESTAREA LOR

Elvira CIOBANU

Abstract: *The scientific article focuses on the modeling of researching tools of the electoral interests of adolescents in Republic Moldova. In this context, are highlighted the sources from which are deducted the such tools that requires building of their polls on election interests, similarities, difference and inter sections between psychological tests and psychological polls/surveys/ quiz which are studying the electoral interests, characteristics of survey quality, scope, assumptions and objectives of investigation focusing on electoral interests of adolescents, surveys of investigation and quiz.*

Scrutinul electoral reprezintă una dintre cele mai vechi instituții. Acesta constituie un mijloc de exprimare privilegiată, prin intermediul căruia membrii societății organizate în stat, cetățenii, inclusiv adolescenții, își pot face cunoscută opinia și pot participa, direct sau indirect, prin reprezentanții aleși, la elaborarea politicilor naționale și locale. Procesul electoral joacă un rol decisiv în asigurarea dreptului cetățeanului de a participa la guvernare.

Mai mult, sistemul electoral joacă un rol crucial, reprezentând veriga intermediară dintre alegător și decidenții aflați la guvernare, dintre alegători și forțele politice în opoziție, sau contracarante.

În ceea ce privește Republica Moldova, relevăm că schimbările de ordin democratic care au survenit la sfârșitul sec. XX au impus, în mod radical, o revigorare și restructurare a întregului sistem constituțional, debarasat de vechile valori și deschis în fața noilor provocări, inclusiv, afirmarea pluralismului politic și instituirea pluripartitismului. Desigur, aceste schimbări nu s-ar fi realizat fără susținerea activă a poporului, a cetățenilor, din care fac parte, evident, și adolescenții. În limba greacă *democrație* înseamnă puterea poporului (*demos* – popor, *cratos* - putere). Dreptul de vot, de a alege și de a fi ales este unul dintre drepturile fundamentale, fiind garantat de majoritatea constituțiilor statelor lumii. În acest sens, Legea supremă a RM prevede expres că „Cetățenii Republica Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de alte legi (organice)”³²¹.

Primele modele de analiză psiho-sociologică a comportamentului și interesului electoral datează din anii '50 ai sec. XX, la inițiativa Școlii Columbiene. Cu toate acestea, la momentul actual aproape toate democrațiile moderne se confruntă cu o criză de prezență la votare, aceasta fiind într-o continuă scădere³²². Acest lucru este explicat prin faptul că noile generații nu sunt interesate de politică, având priorități diferite, ei neprivind votul ca o responsabilitate civică.

Experiența recentă a Republicii Moldova, de asemenea, denotă că, deși adolescenții sunt o forță decisivă a societății noastre, activismul lor electoral lasă mult de dorit. Marea majoritate a adolescenților nu conștientizează importanța procesului electoral și consecințele lui. Acest factor generează problema absenteismului electoral al adolescenților, din

³²¹ Constituția Republicii Moldova. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1, 12.08.1994, alin. 2.

³²² Zeglovits E., Zandonella M. Political interest among young Austrians before and after lowering voting age, prezentat la European Consortium for Political Research. [http://www.Thefreelibrary.com/Extinderea dreptului de vot la 16 ani. responsabilizarea tinerilor.html](http://www.Thefreelibrary.com/Extinderea_dreptului_de_vot_la_16_an_i_responsabilizarea_tinerilor.html). (vizitat 15.06.2017).

care cauză ulterior sunt afectați din toate punctele de vedere - economic, social, moral, psihologic, politic etc.

Cercetătorii A. Tual și A. Lecigne menționează că în 1968 prof. Lancelot a efectuat prima observație asupra abstentionismului electoral (*abstentionism* - abținere demonstrativă de la exercitarea dreptului de vot; doctrină care susține această atitudine), rezultatele fiind publicate în cartea "*L'abstention électorale en France*". Mai târziu, autorii francezi Mayer et Perrineau (1992), Daubech, Deljarrie, Foucauld et Muxel (2002), Subileau (2003), Aubin et Lecomte (2004), Bromberg et Trognon (2006) au marcat un nivel înalt al abstentionismului electoral din Franța, acesta nefiind specific pentru toate grupele de vârstă, ci preponderent tinerilor³²³.

Una dintre problemele esențiale ale construirii instrumentelor de evaluare este respectarea algoritmului acestui proces. Literatura de specialitate oferă multiple exemple de algoritmizare, care nu diferă esențial de la un autor la altul (Jelescu, Ciobanu, 2015)³²⁴. Astfel, în construirea instrumentelor de cercetare a intereselor electorale ale adolescenților ne-am orientat după cerințele indicate în lucrările autorilor Sandra A. McIntire și Leslie A. Miller – *Fundamentele testării psihologice* (2010), Igor Racu – *Psihodiagnoza. Teste psihologice* (2014), Mielu Zlate – *Introducere în psihologie* (2000) ș.a. La rândul lor, aceste lucrări conțin sinteze și generalizări ale unor materiale valoroase din multiple surse științifice internaționale recunoscute. În conformitate cu aceste cerințe, obiectivele instrumentelor de studiere a fenomenelor electorale sau a „sondajelor de opinie”, cum sunt numite la modul genera³²⁵, rezultă „dintr-o nevoie particulară, din analiza literaturii și de la experți”³²⁶. Aceste aspecte au fost prezentate în articolul *Elaborarea sondajelor de opinie privind studierea intereselor electorale ale adolescenților* (Jelescu, Ciobanu, 2015). Pornind de la acestea ne punem drept scop să relatăm despre procesul de validare a unei *Anchete* și a unui *Chestionar* ca instrument de cercetare a intereselor electorale ale adolescenților. Pentru aceasta, vom urma algoritmul propus de D. Laveault și J. Gregoire (1997)³²⁷:

1. determinarea funcțiilor prevăzute de instrumentul de evaluare;
2. operaționalizarea conceptului;
3. elaborarea itemilor;
4. evaluarea itemilor;
5. validarea instrumentului.

Dat fiind faptul că primele patru etape, în mare măsură, au fost prezentate deja în subcapitolul anterior, nu ne vom opri la ele, vom aduce doar unele mici concretizări, pentru a asigura continuitatea cu referire la elaborarea și validarea sondajului de opinie privind studierea intereselor electorale ale adolescenților, accentul fiind pus de data aceasta pe validarea *Anchetei* și a *Chestionarului*.

³²³ Tual A., Lecigne A. L'abstention électorale des jeunes: quels liens avec leur image de la sphère politique? Vandoeuvre-lès-Nancy, nr. 14. [http://odel.irevues.inist.fr /cahiers psychologie politique/index.php\(vizitat 18.06. 2017\).](http://odel.irevues.inist.fr /cahiers psychologie politique/index.php(vizitat 18.06. 2017).)

³²⁴ Jelescu, P., Ciobanu, E. Elaborarea sondajelor de opinie privind studierea intereselor electorale ale adolescenților. *Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială*, nr. 40, 77-87, 2015 la adresa <http://www.upsc.md/new/wp-content/uploads/2015/09/numar.pdf> (vizitată în 31.05.2017).

³²⁵ McIntire Sandra A. și Miller Lesile A. Fundamentele testării psihologice. Iași: Polirom, 2010. p. 330

³²⁶ Ibidem, p. 341

³²⁷ Laveault, D., Gregoire, J. Introduction aux theories des testes en sciences humaines. Bruxelles: De Boeck Université. 1997.

Determinarea funcțiilor instrumentelor de evaluare

În această etapă am stabilit funcțiile pe care *Ancheta* trebuie să le îndeplinească, răspunzând la întrebarea „La ce va servi?”. În cazul cercetării de față, funcția de bază a instrumentului propus o constituie determinarea interesului electoral la adolescenți.

Operaționalizarea conceptului

Această etapă presupune definirea cu precizie a caracteristicilor pe care instrumentul vrea să le măsoare. În cadrul prezentei cercetări s-a urmărit elucidarea următoarelor concepte:

- *interes* – motiv sau atitudine selectivă a personalității față de un obiect în puterea semnificației lui vitale și a atractivității lui emoționale (Ковалев, 1970; Рубинштейн, 1989);
- *interese pasive* – interese contemplative, când omul se limitează la percepția obiectului care îl interesează (Ковалев, 1970; Рубинштейн, 1989);
- *interese active* – interese manifestate în/prin acțiune, când omul nu se limitează la percepția obiectului, dar acționează în scopul deținerii obiectului care îl interesează (Ковалев, 1970; Рубинштейн, 1989).

Elaborarea itemilor

În opinia lui Laveault și Gregoire (1997), în etapa actuală este greu de propus un ansamblu exhaustiv de reguli de elaborarea itemilor: ce format de itemi trebuie ales, câți itemi trebuie elaborați, care trebuie să fie gradul de dificultate a itemilor etc.

Cu referință la instrumentul elaborat în cadrul actualei cercetări, *Ancheta* se constituie din următorii itemi: interesele electorale; intențiile electorale și motivele lor; decizia de a vota; realizarea votului și motivele lui; sursele de informare despre alegeri și votare;

Astfel, punctele 1.1 – 1.5 ale *Anchetei* se referă la interesele electorale; 2.1 – 2.5 țin de intențiile de a vota și motivele lor; 3.1 – 3.5 vizează decizia de a vota; 4.1 – 4.4 privesc realizarea votului și motivele lui; 5.1- 5.5 se referă la depistarea surselor principale de informare.

Chestionarul constituit de noi este prevăzut pentru a studia interesele electorale ale adolescenților, cu ajutorul lui intenționăm să elucidăm nivelul interesului electoral, motivele, atitudinea față de alegeri și cauzele absenteismului electoral al adolescenților cu drept de vot.

Chestionarul cuprinde patru blocuri, care reflectă următorii indicatori:

1. Indicatorii socio-demografici ai participanților la anchetare.
2. Indicatorii motivaționali.
3. Indicatorii atitudinali ai respondenților față de alegeri.
4. Indicatorii comportamentali ai adolescenților față de alegeri,

Indicatorii socio-demografici ai participanților la chestionare

Această categorie de întrebări definește apartenența la genul, vârsta, studiile, statutul respondentului.

Indicatorii motivaționali

Acest bloc de întrebări urmărește identificarea motivelor ce stau la baza deciziei respondentului de a vota sau de a nu vota. Respondenții vor fi rugați să indice dacă fiecare dintre aceste motive au avut/au o influență asupra alegerii lor de a se prezenta la urnele de vot și de a vota sau nu vota.

La finele acestui bloc respondenții sunt rugați să-și identifice nivelul de interes pe o scală de la 0-10 (de la lipsa de interes până la interes înalt față de alegeri).

Indicatorii atitudinali ai respondenților față de alegeri

Întrebările incluse în acest compartiment sunt prevăzute pentru elucidarea atitudinii respondenților față de alegeri, satisfacția față de sistemul electoral precum și atitudinea față de politică în general.

Indicatorii comportamentali ai respondenților față de alegeri

Acest set de întrebări are drept scop elucidarea comportamentului electoral al adolescenților.

Evaluarea itemilor

În realizarea acestei sarcini am urmat două demersuri complementare: *evaluarea itemilor de către experți și pretestarea itemilor*.

Evaluarea itemilor de către experți a presupus o validare de conținut care constă în a aprecia, în ce măsură itemii instrumentului sunt reprezentativi pentru conceptele vizate.

În calitate de *experți* la validarea *Anchetei* și *Chestionarului* de studiere a interesului electoral la adolescenți au participat: Victor Juc, dr. hab. în șt. polit., prof. cercet., ICJP, AȘM; Ștefan Urîtu, vicepreședinte al Comisiei Electorale Centrale, dr. în șt. fizice, conf. univ.; Doina Bordeianu, dr. în șt. polit., Centrul de Instruire Continuă în domeniul Electoral pe lângă CEC; Ion Negură, dr. în psihol., conf. univ., UPS „Ion Creangă” din Chișinău; Valeriu Cabac, dr. înșt. fizico-matematice, prof. univ., US „Alec Russo” din Bălți; Gheorghe Neagu, dr. în ist., conf. univ., US „Alec Russo” din Bălți; Iurie Malai, lect. super. la catedra de Psihologie a UPS „Ion Creangă” din Chișinău; Larisa Chirev, lect. super., catedra de Psihologie a UPS „Ion Creangă” din Chișinău. Experții au menționat lipsa instrumentelor de acest gen și necesitatea elaborării lor. Vom menționa, de asemenea, că opiniile acestor experți, dar și ale domnului Igor Racu, dr. hab., prof. univ., UPS „Ion Creangă” din Chișinău, exprimate în timpul conversațiilor private, au contribuit esențial la definitivarea calității instrumentelor de cercetare a intereselor electorale ale adolescenților, motiv pentru care le suntem recunoscători.

Evaluarea itemilor de către experți a fost completată cu *pretestarea* itemilor. Aceasta permite colectarea nemijlocită a datelor empirice în cadrul populației de referință și constă în prezentarea itemilor unui eșantion omogen și reprezentativ al acestei populații. Mărimea eșantionului depinde de gradul de omogenitate al populației vizate de instrumentul de cercetare. După cum susțin Laveault și Gregoire (1997)³²⁸, dacă populația este omogenă, un eșantion de circa 50 de subiecți permite o evaluare satisfăcătoare a itemilor.

La pretestarea celor cinci itemi din *Ancheta* și a celor 34 din *Chestionar* de studiere a interesului electoral la adolescenți a fost utilizat un eșantion aleatoriu stratificat după vârstă și sex/gen³²⁹, întrucât cercetarea întreprinsă ține de problema prezenței/absenței la vot a adolescenților de 18-20 de ani (băieți și fete) cu drept de vot. Astfel, eșantionul a fost constituit din 420 de respondenți – elevi ai liceelor teoretice „Lucian Blaga”, „George Coșbuc” și „Ion Creangă” din orașul Bălți, cu vârsta de 18 și 19 ani, și studenți ai anului întâi la Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți, cu vârsta de 19 și 20 de ani. Respectiv, acest eșantion a fost constituit din 140 de respondenți de 18 ani (70 de băieți și 70 de fete), 140 de respondenți de 19 ani (70 de băieți și 70 de fete) și 140 de respondenți de 20 ani (70 de băieți și 70 de fete).

Rezultatele au fost analizate din punct de vedere calitativ și cantitativ. Comentariile subiecților cu privire la itemi au contribuit la precizarea și perfecționarea unor enunțuri. Concomitent, în cadrul pretestării au fost soluționate și unele probleme de administrare a instrumentului, de înregistrare a răspunsurilor, de cotare a rezultatelor etc. Pretestarea itemilor a permis realizarea analizei statistice a rezultatelor, grație căreia au fost selectați următorii itemi reprezentativi pentru versiunea finală a instrumentului (*Ancheta*): 1. Alegerile din RM mă interesează/nu mă interesează (încercuțiți una din cele cinci variante și explicați de ce); 2. Voi participa/nu voi participa la vot (încercuțiți una din cele cinci variante și explicați de ce); 3. Ați decis pentru cine veți vota (încercuțiți: da/ nu/ nu știu/ nu răspund); 4. Ați participat la alegerile precedente (încercuțiți una din cele patru variante și explicați de ce); 5. Sursele pentru informarea D-stră despre alegeri și votare au fost/sunt

³²⁸ Ibidem, p. 83

³²⁹ McIntire, S.A., Miller, L.A. *Fundamentele testării psihologice*. Iași: Polirom. 2010. p. 360.

(încercuți din lista celor enumerate). Pentru fiecare răspuns, indiferent de caracterul lui, a fost acordat câte un punct.

În elaborarea Chestionarului ne-am condus de chestionarul pentru studierea comportamentului votanților și non-votanților la alegerile generale din 8 decembrie 2008 din Québec, Canada, care, după ce a fost analizată literatura în mai multe limbi, a fost elaborat de profesorul François Gélinau și masterandul în analiza politicilor Alexandre Morin-Chassé de la Catedra de cercetare a democrației și a instituțiilor parlamentare a Departamentului de știință politică a Facultății de științe sociale de la Universitatea Laval și la care au fost în calitate de experți profesorii André Blais (Universitatea din Montréal), Eric Bélanger (Universitatea McGill), Frédérick Bastien (Universitatea din Laval)³³⁰. Chestionarul respectiv a fost elaborat pentru a studia motivele comportamentului votanților și non-votanților după ce alegerile sus-numite au avut loc, pentru a pune la dispoziție un profil general al alegătorilor și non-alegătorilor, pentru a înțelege comportamentul lor.

Validarea instrumentului

Validitatea unui instrument de cercetare sau diagnosticare presupune că itemii acestui instrument reușesc să măsoare într-adevăr ceea ce își propun să măsoare³³¹³³².

Astfel, itemii reprezentativi fiind selectați și versiunea finală a *Anchetei* și *Chestionarului* fiind constituite, s-a determinat consistența internă a instrumentului prin intermediul *Coficientului alfa Cronbach*.

Formula de mai jos este una dintre expresiile de calcul pentru *Cronbach alfa*.

$$\alpha = \frac{N * rm}{1 + (N - 1) * rm}$$

Nu există un standard *absolut* cu privire la mărimea pe care ar trebui să o aibă un coeficient *Cronbach alfa* pentru a indica o *fidelitate* corespunzătoare. În general, însă, valorile în jur de 0,90 sunt considerate „excelente”, în jur de 0,80 „foarte bune”, iar în jur de 0,70 „adecvate”. Există, însă, și autori care acceptă și o valoare de 0,60, dar numai în studii cu caracter exploratoriu.

Intervalul de încredere ales 95%.

În rezultatul anchetării, toate persoanele din eșantion au răspuns la toți itemii. Efectuând calculele necesare, s-a obținut *Cronbach* $\alpha = 0,724$ - *Anchetă*, *Cronbach* $\alpha = 0,768$ - *Chestionarul*.

În Tabelul 3 observăm că scala formată din cinci itemi (*Ancheta*), are o medie de 12,49 puncte cu o abatere standard de 3,201 puncte. În cazul *Chestionarului* (tabelul 4) are o medie de 85,73 puncte cu o abatere standard de 10,473 puncte.

La prima vedere, aceste tabele pare să nu ofere prea multe informații, însă analiza lor împreună cu datele din tabelul 4 și 5 permite să observăm că, dacă eliminăm oricare dintre cei cinci itemi din *Anchetă*, și respectiv din cei 34 ai *Chestionarului*, media, varianța și corelația dintre item și scală vor scădea.

Folosind toți cei cinci itemi, anterior s-a obținut un coeficient de consistență internă de 0,724. Se poate constata că prin eliminarea itemilor 4 și 5 poate fi mărit coeficientul de consistență internă, însă nu foarte semnificativ.

³³⁰ Gélinau François, Morin-Chassé Alexandre. Chairs de recherche électorale et parlementaire. Nr. 1. Département de sciencepolitique, Faculté des sciencesociales, Université Laval, Québec, Canada, 2009, p. 45 - 65. 4. <http://protv.md/stiri/actualitate/femeile-si-pensionarii-cei-mai-activi-alegatori-cec-a-validat---801471.html>

³³¹ McIntire, S.A., Miller, L.A. Fundamentele testării psihologice. Iași: Polirom. 2010. p. 369.

³³² Racu, I. Psihodiagnoza. Teste psihologice. Chișinău: S.n. (Tipografia UPS „I. Creangă”). 2014. p. 114.

De asemenea, din datele tabelului, eventual, am putea stabili că itemul4 - „Ați participat la alegerile precedente (încercuiți una din cele patru variante și explicați de ce)” - ar putea da, la modul potențial, o corelație negativă în raport cu scala. Dar pentru acest fapt există o explicație obiectivă: practic, toți respondenții la timpul scrutinului electoral respectiv nu au atins vârsta majoratului și, corespunzător, nici posibilitatea de a se manifesta prin vot. De aceea, 99 % din respondenți au răspuns negativ la întrebarea *Ați participat la alegerile precedente?* Astfel, în baza analizei realizate am decis să nu fie operate schimbări în structura *Anchetei* din cauză că indicatorii negativi posibili ai itemilor sunt de ordin obiectiv și importanța acestor itemi nu este diminuată.

Analizând datele prezentate în tabelul 6, vedem că, în marea majoritate a itemilor, eliminarea lor nu duce la o creștere semnificativă a coeficientului de consistență, excepție face itemul 23, prin eliminarea căruia coeficientul de consistență internă va crește până la 0,81. De asemenea, din datele tabelului vedem că Itemii 20, 23 dau o corelație negativă în raport cu scala, dar pentru acest fapt este o explicație obiectivă. Itemii 20, 23. (*Încercuiți pe scala de la 0 la 10 nivelul de interes (cifra) pentru alegeri.; Încercuiți pe scala de la 0 la 10 nivelul de interes (cifra) pentru politică în general.*) În cazul acestor doi itemi explicația constă în faptul că posibilitățile de alegere, care stau la îndemâna respondentului sunt mai multe (11 alegeri), pe când restul itemilor prevăd patru variante de răspuns.

Așadar, dat fiind faptul că au fost parcurși o serie de pași sistematici în timpul elaborării *Anchetei și Chestionarului*, pentru a avea siguranța că ele surprind un eșantion reprezentativ al constructelor măsurat, dat fiind faptul că itemii au fost revăzuți după elaborarea lor și că în aprecierea măsurii experți iau căzut de acord că acești itemi sunt semnificativi/esențiali, demonstrând consistența internă a itemilor instrumentelor prin intermediul *coeficientului alfa Crombach*, în sfârșit, având în vedere că adolescenții au perceput caracterul adecvat al întrebărilor adresate, considerăm că *Ancheta și Chestionarul* sunt propuse ca suficient de valide.

Reieșind din cele enunțate mai sus, putem **concluziona** că instrumentele de testare, elaborate și/sau modificate de către noi, corespunzător *Ancheta și Chestionarul*, sunt valide și pot fi aplicate pentru studierea intereselor electorale ale adolescenților care fac parte din populația respectivă.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1, 12.08.1994.
2. Gélineau, F., Morin-Chassé, A. Chairs de recherche electorale et parlementaire. Nr. 1. Département de sciencepolitique, Faculté des sciences sociales, Université Laval, Québec, Canada, 2009, p. 45-65. 4. <http://protv.md/stiri/actualitate/femeile-si-pensionarii-cei-mai-activi-alegatori-cec-a-validat---801471.html>
3. Jelescu, P., Ciobanu, E. Elaborarea sondajelor de opinie privind studierea intereselor electorale ale adolescenților. Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială, nr. 40, 77-87, 2015. la adresa <http://www.upsc.md/new/wp-content/uploads/2015/09/numar.pdf> (vizitată în 31.05.2016).
4. Laveault, D., Gregoire, J. Introductionauxtheories des testes en scienceshumaines. Bruxelles:De BoeckUniversite. 1997
5. Marciuc, A. ș.a. Studiu sociologic participarea tinerilor in Republica Moldova, Fundatia Est-Europeana Moldova. Chișinău, 2011. 83 p. http://tdvbalti.files.wordpress.com/2012/01/raport_studiu_participarea-tinerilor-in-moldova.pdf (vizitat 10.06.2017).
6. McIntire, S.A., Miller, L.A. Fundamentele testării psihologice. Iași: Polirom. 2010.
7. Racu, I. Psihodiagnoza. Teste psihologice. Chișinău: S.n. (Tipografia UPS „I. Creangă”). 2014
8. Tual, A., Lecigne, A. L'abstention électorale des jeunes: quels liens avec leur image de la sphère politique? Vandoeuvre-lès-Nancy, nr. 14. <http://odel.irevues.inist.fr /cahiers-psychologie-politique/index.php> (vizitat 18.06. 2017).